

Begrippenkader examinering mbo

Datum : 15 juli 2011

Voorwoord

Om tot standaardisering van examinering in het MBO te komen is onder andere een eenduidig begrippenkader examinering mbo ontwikkeld. Het merendeel van de begrippen sluit ook aan op vmbo/hbo, maar dit geldt niet voor alle begrippen.

Het resultaat is een herkenbaar en eenduidig begrippenkader examinering, waarin o.a. begrippen met betrekking tot examinering in het MBO vanuit wettelijke kaders en landelijke procesarchitectuur opgenomen zijn.

De term in dit begrippenkader, waar het allemaal om draait is 'examen'.

Examen is als volgt gedefinieerd: Door een daartoe bevoegde instantie ingesteld onderzoek naar kennis, houding en vaardigheden die de examenkandidaat zich op grond van de diploma-eisen moet hebben eigen gemaakt, en de beoordeling van de uitkomsten van dat onderzoek aan de hand van de beoordelingscriteria en beslisregels.

Beoordelen komt zowel in het onderwijs als bij examinering voor. Er is één zeer belangrijk onderscheid. In het onderwijs dient beoordelen om na te gaan of de deelnemer op de goede weg is in zijn onderwijs, dus bij zijn ontwikkeling. Daarvoor worden vele instrumenten gebruikt, ook toetsen. Zodra beoordelen plaats vindt om na te gaan of voldaan wordt aan de examen- en/of diploma-eisen spreken we niet meer van ontwikkelingsgericht maar over examengericht beoordelen. Begrippen over onderwijs, begeleiding, kwalificatiedossier e.d. zijn opgenomen in andere begrippenkaders en zijn niet meegenomen in het begrippenkader examinering.

In de wet wordt het examen gezien als het totaalonderzoek. Daaraan is toegevoegd de wettelijke term 'examenonderdeel' waarmee de diverse (beroeps)specifieke en generieke onderdelen worden bedoeld.

Een examenonderdeel kan bestaan uit verschillende onderliggende eenheden. Voor alle duidelijkheid is in dit begrippenkader dan ook voor die onderliggende eenheden de term 'exameneenheid' gehanteerd: In het examenplan beschreven eenheid van het examen waarop een examenkandidaat beoordeeld wordt.

Dit ontwikkelde begrippenkader zal in de komende tijd onder andere gehanteerd worden bij de verdere doorontwikkeling van sectorale examenprofielen.

Ook zal verdere afstemming plaats vinden met alle betrokken instanties, inclusief OCW en inspectie.

Begrip	Omschrijving
<i>Afnameconditie</i>	Beschreven voorwaarden en omstandigheden waaronder een exameneenheid wordt afgenomen.
<i>Afnameprotocol</i>	Beschreven voorwaarden, procedures en omstandigheden, waaronder een exameneenheid wordt afgenomen.
<i>Assessor</i>	Beoordelaar die een prestatie van een examenkandidaat beoordeelt op basis van een beoordelingsvoorschrift.
<i>Authenticiteit</i>	(1) Mate waarin kan worden vastgesteld of de prestatie bij een exameneenheid daadwerkelijk van de examenkandidaat afkomstig is. (2) Criterium dat bepaalt of de prestatie van de examenkandidaat bij een exameneenheid geleverd is in een relevante beroepscontext.
<i>Beoordelaar</i>	Persoon die gerechtigd is de prestaties bij een examen te voorzien van een score en resultaten vast te leggen gebruikmakend van vastgestelde voorschriften.
<i>Beoordelingscriterium</i>	Criterium aan de hand waarvan de beoordeling plaats vindt.
<i>Beoordelingsprotocol</i>	Term uit de procesarchitectuur. Hiermee wordt beoordelingsvoorschrift bedoeld.
<i>Beoordelingsvoorschrift</i>	Document waarin is voorgeschreven op grond waarvan een prestatie van een examenkandidaat met een bepaalde score moet worden gewaardeerd.
<i>Beroepspraktijkvorming (Bpv)</i>	Dat deel van de beroepsopleiding dat in de praktijk van het beroep wordt uitgevoerd. De beroepspraktijkvorming (Bpv) is een verplicht onderdeel binnen elke beroepsopleiding. Een met goed gevolg afgesloten Bpv is een wettelijke voorwaarde voor diplomering.
<i>Beroepsprocedure</i>	Wettelijk geregelde procedure langs welke de examenkandidaat bij een Commissie van beroep voor examens in beroep kan gaan tegen een uitspraak van de Examencommissie. Aan een beroepsprocedure kan een bezwaarprocedure vooraf gaan.
<i>Betrouwbaarheid</i>	Mate waarin men erop kan vertrouwen dat het resultaat van een examen eenheid consistent, nauwkeurig en reproduceerbaar is.
<i>Bezwaarprocedure</i>	Procedure langs welke de examenkandidaat bij de Examencommissie bezwaar kan aantekenen over de gang van zaken rondom examinering.
<i>Certificaat</i>	Voorstel wet BKS: waardepapier waarin is vermeld dat een deelnemer aan een onderdeel van een kwalificatie

	<p>heeft voldaan.</p> <p>Bij algemene maatregel van bestuur kan worden bepaald dat een certificaat kan worden verbonden aan onderdelen van een kwalificatie. Welke onderdelen dit kunnen zijn is nog onderwerp van gesprek.</p>
<i>Certificeerbare eenheid</i>	Deel van de werkzaamheden in een bepaald beroep dat binnen een kwalificatiedossier apart wordt onderscheiden wanneer dat deel arbeidsmarktrelevantie heeft.
<i>Cesuur</i>	Grens tussen de hoogste score waaraan een onvoldoende wordt toegekend en de laagste score waaraan een voldoende wordt toegekend.
<i>Cohort</i>	Groep examenkandidaten die op basis van hetzelfde kwalificatiedossier en hetzelfde examenplan examen aflegt.
<i>Commissie van beroep voor examens</i>	Onafhankelijke commissie, ingesteld door het bevoegd gezag, die het beroep behandelt dat door een examenkandidaat is ingesteld tegen een uitspraak van de Examencommissie. Zie beroepsprocedure.
<i>Constructeur</i>	Persoon die exameneenheden ontwikkelt of samenstelt.
<i>Correctievoorschrift</i>	Lijst met richtlijnen voor beoordelaars behorend bij een exameneenheid met open vragen bestaande uit een opsomming van goede en eventueel minder goede en foute antwoorden per vraag (antwoordmodel), een scoringsvoorschrift dat de maximaal haalbare score en de scorepunten per vraag vermeldt en algemene richtlijnen voor het beoordelen van de antwoorden van examenkandidaten.
<i>Corrector</i>	Beoordelaar die een prestatie van een examenkandidaat beoordeelt op basis van een correctievoorschrift.
<i>Dekkingsgraad</i>	Mate waarin de te behalen onderdelen van de kwalificatie opgenomen zijn in het examenplan.
<i>Diploma</i>	Krachtens de wet erkend document waarmee is aangetoond en vastgelegd dat de eigenaar een omschreven kwalificatie behaald heeft.
<i>Diploma-eisen</i>	<p>Geheel aan vereisten gericht op beroep, vervolgonderwijs en maatschappij, waaraan deelnemers moeten voldoen om een diploma te behalen.</p> <p>Een diploma wordt verstrekt als de kandidaat alle exameneenheden, beschreven in het examenplan, conform de beslisregels heeft afgerond en aan de overige voorwaarden voor diplomering heeft voldaan.</p>
<i>Diplomering</i>	Het proces van vaststellen of aan de diploma-eisen is voldaan tot en met het uitreiken van het diploma.
<i>EVC</i>	Afkorting van Erkenning van Verworven Competenties. Indien daartoe gevraagd, kan een examencommissie besluiten of een EVC-kandidaat aan de diploma-eisen voldoet of nog (delen van) het examen moet afleggen.
<i>Examen</i>	Door een daartoe bevoegde instantie ingesteld onderzoek naar kennis, houding en vaardigheden die de examenkandidaat zich op grond van de diploma-eisen moet hebben eigen gemaakt, en de beoordeling van de

	uitkomsten van dat onderzoek aan de hand van de beoordelingscriteria en beslisregels.
<i>Examenbundel</i>	Geheel van bij een kwalificatie horende examenplan en onderliggende exameninstrumenten.
<i>Examenbureau</i>	Organisatorische eenheid binnen de onderwijsinstelling die zich onder verantwoordelijkheid van een Examencommissie bezig houdt met het logistieke en administratieve proces van de examinering en diplomering.
<i>Examencommissie</i>	Organisatorische eenheid, ingesteld door het bevoegd gezag, die verantwoordelijk is voor examinering en diplomering binnen de instelling.
<i>Examenconditie</i>	Zie afnameconditie.
<i>Examendeelnemer</i>	Wettelijke term voor een persoon die is ingeschreven bij een instelling, (uitsluitend) voor deelname aan examenactiviteiten.
<i>Examendossier</i>	Totaal van examengerichte resultaten en onderliggende bewijsstukken op grond waarvan kan worden besloten over diplomering van een examenkandidaat.
<i>Exameneenheid</i>	In het examenplan beschreven eenheid van het examen waarop een examenkandidaat beoordeeld wordt.
<i>Examengericht beoordelen</i>	Beoordeling gericht op het vaststellen of de examenkandidaat voldoet aan de exameneisen
<i>Exameninstelling</i>	Instelling die wettelijk bevoegd is om examens, examenonderdelen en/of exameneenheden uit te voeren.
<i>Exameninstrument</i>	Concrete uitwerking van een exameneenheid die wordt gebruikt om de prestaties van de examenkandidaat te beoordelen. Deze bestaat in ieder geval uit een vastgestelde set van: <ul style="list-style-type: none"> - opdracht(en) met bijbehorende afnamecondities, - instructie voor de examenkandidaat, - criteria en instructie voor de examinatoren en andere betrokkenen, - beoordelingsmodel, beoordelingscriteria en de cesuur.
<i>Examenkandidaat</i>	Persoon die deelneemt aan een examen.
<i>Examenleverancier</i>	Instantie die examens (-onderdelen / -eenheden levert.
<i>Examenonderdeel</i>	Wettelijke term waarmee de diverse (beroeps)specifieke en generieke onderdelen bedoeld worden. Een examenonderdeel kan bestaan uit verschillende exameneenheden.
<i>Examenplan</i>	Overzicht van examenonderdelen en -eenheden die per kwalificatie per cohort ingezet worden voor een kwalificerende beoordeling. Dit betreft zowel informatie over de examenvormen en de planning als de beslisregels om te komen tot de uitslag.

<i>Examenproduct</i>	Term uit de procesarchitectuur, waarmee exameninstrument wordt bedoeld.
<i>Examenproces-verbaal</i>	Rapport over het procedurele verloop van de examinering opgesteld door de beoordelaar of (sub)examencommissie.
<i>Examenprotocol</i>	Zie afnameprotocol.
<i>Examenregeling</i>	Vastgestelde regeling waarin de informatie staat die de examenkandidaat nodig heeft om de examens te kunnen afleggen gebaseerd op het examenplan en examenreglement.
<i>Examenreglement</i>	Formele regels en afspraken die gelden bij examinering en diplomering (m.b.t. fraude, herkansing, bewaartermijnen, beroep e.d.).
<i>Examenresultaat</i>	Officieel vastgestelde uitkomst van een examen(onderdeel/eenheid) door de examencommissie.
<i>Examenvorm</i>	Wijze waarop een exameneenheid wordt afgenomen, bijvoorbeeld proeve van bekwaamheid, kennistoets, vaardigheidstoets, interview.
<i>Examinator</i>	Wettelijke term waarmee iemand bedoeld wordt die examens afneemt en beoordeelt. Zie beoordelaar.
<i>Extraneus</i>	Zie examendeelnemer.
<i>Formatief beoordelen</i>	Zie ontwikkelgericht beoordelen.
<i>Generieke examenonderdelen</i>	Examenonderdelen die de examinering betreffen van de generieke kwalificatie-eisen.
<i>Gesimuleerde examenomgeving</i>	Omgeving waar een examen wordt afgenomen die lijkt op de beroepspraktijk, maar hiervan afwijkt doordat de examencondities zijn vastgesteld en worden beheerst. Bijv. door een opzettelijk gecreëerde storing of de inzet van acteurs.
<i>Handboek examinering</i>	Document waarin ten behoeve van de direct bij de examinering betrokkenen alle relevante processen, procedures en verantwoordelijkheden met betrekking tot de examinering zijn weergegeven.
<i>Kwalificatie</i>	Geheel van bekwaamheden, voorheen ook uitstroom (differentiatie) genoemd, die een afgestudeerde van een beroepsopleiding kwalificeren voor het functioneren in een beroep of een groep van samenhangende beroepen, in het vervolgonderwijs en als burger en dat is beschreven binnen een kwalificatiedossier.
<i>Methodenmix</i>	Samenhangend stelsel van verschillende examenvormen dat in zijn geheel een valide en betrouwbaar oordeel oplevert over de bekwaamheid van de te kwalificeren examenkandidaat. Ook wel examenmix genoemd.
<i>Normenbundel</i>	Document waarmee de inspectie nadere informatie verschaft over de wijze waarop zij de exameninstrumenten in het mbo beoordeelt.

<i>Ontwikkelingsgericht beoordelen</i>	Beoordelen van de voortgang. De bevindingen uit een ontwikkelingsgerichte beoordeling kunnen worden gebruikt om te kijken of een deelnemer zich op bepaalde gebieden nog moet ontwikkelen. Deze beoordeling is geen onderdeel van het examen.
<i>Praktijkbeoordelaar</i>	Beoordelaar die een prestatie van een examenkandidaat in de beroepspraktijk of in een gesimuleerde beroepsomgeving beoordeelt op basis van een beoordelingsvoorschrift.
<i>Sectoraal Examenprofiel (SEP)</i>	Document waarin per sector, door vertegenwoordigers uit het georganiseerd onderwijs en bedrijfsleven, afspraken vastgelegd worden over de organisatie en uitvoering van examinering.
<i>Specifieke examenonderdelen</i>	Examenonderdelen die de examinering betreffen van de specifieke kwalificatie-eisen die als kerntaken zijn opgenomen in het kwalificatiedossier van de beroepsopleiding waarin examen wordt gedaan.
<i>Summatief beoordelen</i>	Zie examengericht beoordelen.
<i>Toets</i>	Instrument voor het meten van kennis, vaardigheden en/of houding van iemand. Een toets kan zowel ontwikkelingsgericht als examengericht worden ingezet.
<i>Validiteit</i>	Mate waarin een examen meet wat deze beoogt te meten. Voorwaarden hiervoor zijn dat het examen betrouwbaar en representatief is voor de inhoud en het niveau van de kwalificatie.
<i>Vaststeller</i>	Persoon die de bevoegdheid heeft de toetstechnische kwaliteit van exameneenheden vast te stellen.
<i>Vaststellingscommissie</i>	Commissie die, onder de verantwoordelijkheid van de examencommissie, de taak heeft om examen(onderdelen/eenheden) te borgen op hun toetstechnische kwaliteit o.a. op validiteit en betrouwbaarheid.
<i>Weging</i>	Zwaarte van een examen(onderdeel/eenheid) in het examenprogramma. Of de zwaarte van een beoordelingscriterium in het examenonderdeel of -eenheid.
<i>Wettelijke beroepsvereisten</i>	In wet- en/of regelgeving vastgelegde eisen waaraan de beginnend beroepsbeoefenaar uitvoering moet kunnen geven om het beroep te mogen uitvoeren.

Verantwoording totstandkoming begrippenkader 2011

Om tot dit begrippenkader te komen, zijn chronologisch de volgende processtappen genomen.

1. Maken van een concept basisbegrippenkader op basis van inventarisatie van diverse gehanteerde begrippen in de WEB, in het waarderingskader van de inspectie, bij relevante bij het MBO betrokken organisaties, en in de procesarchitectuur.
2. Voorleggen van het concept basisbegrippenkader aan werkgroepeliders van de werkgroepen 'Volume' en 'Werken in de Praktijk', en aan de netwerken examinering van Cinop.
3. Verwerken van alle reacties tot een eerste concept begrippenkader.
4. Informeren van OCW. Reacties van OCW verwerken in het concept
5. Bespreken van concept begrippenkader met inspectie van het Onderwijs.
6. Samenstellen van een expertgroep met vertegenwoordigers van MBO Raad, AOC Raad, VNO/NCW/MKB Nederland, NRTTO, COLO, de werkgroepen Volume en Werken in de Praktijk, de netwerken examinering van Cinop en de NVE (Nederlandse Vereniging voor Examinering).
7. Bespreken en aanpassen van het concept begrippenkader in enkele sessies van de expertgroep. Daarbij rekening houdende met begrippen uit bijvoorbeeld het examenbesluit en andere relevante ontwikkelingen.
8. Vaststellen van het begrippenkader in regiegroep.

Dit ontwikkelde basisbegrippenkader 2011 is een levend document. Dit betekent dat dit kader jaarlijks geactualiseerd dient te worden.

Expertgroep:

Jos van Odijk	Voorzitter namens projectteam examenprofiel
Yvonne van der Steenhoven	Namens werkgroep Volume
Jos Jasper	Namens werkgroep Werken in de Praktijk
Jan Jacobs	Namens AOC Raad
Paul Ewalds	Namens VNO/NCW/MKB Nederland
Susan van Gurp	Namens NRTTO
Janneke Voltman	Namens Colo
Rini Romme	Namens MBO Raad
Ellen Stuurup	Namens Netwerken examinering Cinop
Cor Sluijter	Namens NVE

Ondersteuning door Nelleke Lafeber (Coördinatiepunt) en Kim Jansen (projectteam examinering)